

РОЗДІЛ 2. ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

Арабаджієв Дмитро Юрійович

Концептуальний аналіз понять суспільної стійкості й ризику в умовах воєнних загроз

УДК 32:316.32:355.01

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2026-1.3>

2026-1.3

Стаття поширюється на умовах відкритої ліцензії CC BY 4.0

Арабаджієв Дмитро Юрійович
доктор політичних наук, професор,
начальник науково-дослідної частини,
професор кафедри всесвітньої історії
та міжнародних відносин
Запорізького національного
університету
вул. Університетська, 66,
Запоріжжя, Україна
ORCID: 0000-0002-4772-081X

Трофименко Єлизавета Юріївна
аспірант спеціальності С2 «Політологія»
Запорізького національного
університету
вул. Університетська, 66,
Запоріжжя, Україна
ORCID: 0009-0000-2474-3683

У статті здійснено концептуальний аналіз понять суспільної стійкості та ризиків в умовах воєнних загроз. Актуальність дослідження зумовлена трансформацією безпекового середовища, зростанням масштабів воєнних, гібридних та інформаційних загроз, що безпосередньо впливають на функціонування суспільства, державних інститутів і повсякденні практики громадян. У цих умовах особливої значущості набуває осмислення суспільної стійкості як здатності соціальної системи зберігати цілісність, адаптуватися до кризових впливів, підтримувати соціальну згуртованість та відновлюватися після деструктивних подій, а також ризику як категорії, що відображає ймовірність і потенційні наслідки небажаних подій у соціально-політичному просторі. Підкреслюється значення суспільної стійкості як здатності соціальної системи протистояти воєнним ризикам, адаптуватися до кризових впливів і забезпечувати відновлення ключових соціальних процесів. Метою статті є систематизація та уточнення змісту понять «суспільна стійкість» і «ризик», визначення їхнього взаємозв'язку, а також аналіз ролі цих категорій у забезпеченні адаптаційних можливостей суспільства та оцінці впливу воєнних загроз. Методологічну основу даної наукової роботи становить комплексний підхід із використанням системного, структурно-функціонального, порівняльного та міждисциплінарного методів, що дозволяє розглядати суспільну стійкість як багатовимірний соціально-політичний феномен, який включає інституційну спроможність, рівень соціальної згуртованості, довіру, солідарність і готовність до колективних дій. У результаті дослідження обґрунтовано, що суспільна стійкість і ризик перебувають у тісній взаємодії, формуючи аналітичну рамку для оцінювання спроможності суспільства протистояти воєнним загрозам, передбачати потенційні наслідки кризових подій та мінімізувати їхні негативні ефекти.

Ключові слова: суспільна стійкість, ризик, воєнні загрози, безпека, соціальна адаптація, кризові процеси.

Вступ. Сучасний етап розвитку міжнародних відносин і внутрішньополітичних процесів характеризується зростанням рівня воєнних загроз, які набувають комплексного й багатовимірного характеру. Воєнні дії, гібридні конфлікти, інформаційний тиск, економічні дисбаланси та соціальна нестабільність формують нове безпекове середовище, у межах якого традиційні механізми забезпечення стабільності виявляються недостатніми. За таких умов суттєво зростає значення здатності суспільства не лише протистояти кризовим викликам, а й адаптуватися до них, зберігаючи цілісність соціальних зв'язків, інституційну спроможність і базові ціннісні орієнтири. Особливо наочно зазначені процеси проявляються в умовах повномасштабної війни в Україні, що розпочалася 24 лютого 2022 року та стала новим етапом тривалої гібридної агресії російської федерації проти України, яка бере початок з 2014 року. Анексія Автономної Республіки Крим, військові дії на сході України, а також системні інформаційно-психологічні операції сформували стан затяжної безпекової нестабільності, в межах якого українське суспільство було змушене адаптуватися до постійних воєнних, гуманітарних, економічних та інформаційних загроз ще до початку повномасштабного вторгнення.

Зіткнення з більш потужним у військовому та ресурсному вимірі суперником актуалізувало необхідність пошуку асиметричних відповідей на гібридні та воєнні загрози, що виходять за межі виключно силових механізмів реагування. У цьому контексті концепт суспільної стійкості набуває особливої значущості як потенційна відповідь на суперечності та обмеження традиційних механізмів безпекового реагування, зумовлену тривалим воєнним протистоянням.

Повномасштабна збройна агресія, розпочата у 2022 році, спричинила різке загострення ризиків і поставила українське суспільство перед необхідністю швидкої мобілізації інституційних, соціальних та людських ресурсів, переосмислення моделей соціальної взаємодії та формування нових механізмів адаптації й відновлення. За цих умов особливої ваги набуває здатність суспільства до самоорганізації, солідарності та взаємодії між державними інститутами та громадянським суспільством як ключового чинника суспільної стійкості. Саме тому поняття суспільної стійкості та ризиків набувають особливої теоретичної й практичної значущості, оскільки дозволяють оцінити не лише масштаби воєнних загроз і рівень невідомості, а й потенціал соціальної системи до

адаптації, трансформації та відновлення в умовах тривалої нестабільності.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Проблематика суспільної стійкості та ризику розглядається в межах політології, соціології, теорії безпеки та ризикології. Актуальні дослідження проблеми суспільної та національної стійкості в умовах сучасних викликів демонструють комплексний підхід до розуміння цього феномену. У наукових працях М. Назарова наголошується на важливості концептуального осмислення національної стійкості та її практичної реалізації на різних рівнях управління, включно з територіальними громадами [3, 4]. Автор виділяє ключові фактори, що визначають здатність суспільства ефективно реагувати на зміни та кризи, а також підкреслює роль локального самоврядування у забезпеченні соціальної стабільності. О. Резнікова приділяє увагу впливу мінливого безпекового середовища на національну стійкість, пропонуючи методологічні підходи до оцінки та зміцнення спроможності держави і суспільства протистояти загрозам [5]. В умовах шоків впливів, таких як економічні та соціальні кризи, соціальна сфера потребує підвищеної гнучкості та адаптивності, що підтверджується дослідженнями І. Штундера [6].

Сучасні міжнародні дослідження підкреслюють необхідність інтеграції концепції стійкості на рівні суспільств і спільнот. Так, Б. Алленбі та Дж. Фінк пропонують підхід до формування внутрішньо безпечних і стійких суспільств, орієнтованих на превентивне управління ризиками [8]. У роботі С. Гілберта здійснено огляд літератури з питань стійкості до катастроф, що дозволяє систематизувати підходи до її оцінки та зміцнення [9]. С. Джексон і Т. Ферріс акцентують увагу на розвитку інфраструктурної стійкості, відзначаючи її ключову роль у забезпеченні безперервності соціально-економічних процесів [10]. Дж. Майунга та К. Сонн і А. Фішер розкривають проблематику стійкості на рівні спільнот, досліджуючи механізми мобілізації соціального капіталу та формування відчуття громади для подолання кризових ситуацій [11, 12]. Важливим аспектом є також аналіз суспільних реакцій на терористичні акти та інші загрози безпеці, що досліджено С. Спілманом і Г. Стекловим, що дозволяє оцінити поведінкові та організаційні механізми колективної стійкості [13]. У сукупності зазначені дослідження формують багатовимірний підхід до аналізу суспільної стійкості, що включає теоретико-методологічні, соціально-психологічні та інфраструктурні аспекти. Вони підкреслюють значення інтегрованого підходу для формування ефективних стратегій управління ризиками та забезпечення стійкості у сучасних умовах нестабільності та воєнних загроз.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість наукових напрацювань, залишається недостатньо систе-

матизованим понятійно-категоріальний апарат, що описує взаємозв'язок суспільної стійкості та ризику в умовах воєнних загроз. Потребує уточнення їхній зміст, структурні компоненти та аналітичний потенціал для дослідження сучасних кризових процесів.

Метою статті є систематизація та уточнення змісту понять «суспільна стійкість» і «ризик», визначення їхнього взаємозв'язку, а також аналіз ролі цих категорій у забезпеченні адаптаційних можливостей суспільства та оцінці впливу воєнних загроз.

Методологічна основа дослідження базується на комплексному підході, що поєднує загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, спрямовані на розкриття змісту та взаємозв'язку понять суспільної стійкості й ризиків в умовах воєнних загроз. Теоретичною основою дослідження слугують концепції стійкості та ризикології, сформовані в межах міждисциплінарного наукового дискурсу. У процесі дослідження застосовано аналіз і синтез для узагальнення наукових підходів до трактування суспільної стійкості та ризику, а також для виявлення їх структурних компонентів і функціональних характеристик. Метод абстрагування використано з метою формування узагальнених теоретичних моделей зазначених понять з урахуванням специфіки воєнних загроз. Порівняльний метод дав змогу зіставити різні наукові підходи до визначення суспільної, соціальної та національної стійкості, а також простежити еволюцію уявлень про ризик у контексті безпекових трансформацій.

Також, акцентуємо увагу, на тому, що у межах даного дослідження принципово розмежовуються поняття «суспільна стійкість» і «резильєнтність», що зумовлено наявністю різних теоретичних традицій їх використання у вітчизняному та міжнародному науковому дискурсі. Поняття резильєнтності використовується для позначення процесуальної характеристики соціальної системи, яка відображає здатність до адаптації, відновлення та трансформації в умовах ризиків і тривалих кризових впливів. Натомість суспільна стійкість інтерпретується як інтегральний стан та результат функціонування соціальної системи в умовах війни, каскадних ризиків, пов'язаних з нею, що формується під впливом адаптаційних та управлінських механізмів і проявляється у збереженні соціальної згуртованості, інституційної спроможності та безперервності базових соціальних процесів.

Таке розмежування має операціональний характер і використовується з аналітичною метою для підвищення пояснювального потенціалу дослідження. У запропонованій логіці воєнні загрози та пов'язані з ними ризики виступають чинниками навантаження на соціальну систему, резильєнтність визначає динаміку адаптаційних реакцій суспільства, тоді як рівень суспільної стійкості відображає сукупний ефект цих процесів. Зазначений підхід розглядається як робоча теоретична модель,

що дозволяє узгодити різні інтерпретації стійкості та уникнути термінологічної двозначності у подальшому аналізі.

Концептуальний аналіз застосовано для уточнення змісту ключових категорій дослідження, визначення їх ієрархії та взаємозалежності в умовах повномасштабної війни. Системний підхід забезпечив розгляд суспільної стійкості як багатовимірного явища, що формується під впливом соціальних, політичних, економічних та безпекових чинників, а ризиків як динамічних факторів, здатних трансформувати функціонування суспільних систем. Структурно-функціональний метод використано для аналізу ролі ризиків у процесі порушення або підтримання суспільної стійкості в умовах воєнних загроз. Застосування міждисциплінарного підходу дало змогу інтегрувати напрацювання політичної науки, соціології, публічного управління та теорії безпеки, що сприяло комплексному осмисленню концептів суспільної стійкості й ризику та формуванню цілісної методологічної рамки дослідження.

Результати. З огляду на те, що метою статті є систематизація та уточнення змісту понять «суспільна стійкість» і «ризик», а також визначення їхнього взаємозв'язку та ролі в аналізі воєнних загроз, у межах дослідження здійснюється розгляд основних концепцій стійкості та ризикології, сформованих у міждисциплінарному науковому дискурсі. Звернення до цих концепцій дає змогу простежити еволюцію наукових підходів до розуміння стійкості соціальних систем, окреслити різні аналітичні виміри ризику та обґрунтувати застосування інтегрованого підходу до аналізу суспільної стійкості в умовах воєнних загроз.

У процесі дослідження суспільна стійкість розглядається як інтегральна характеристика соціальної системи, що відображає її здатність функціонувати, адаптуватися та відновлюватися в умовах системних потрясінь. Вона охоплює інституційну

спроможність органів влади, рівень соціальної згуртованості, адаптивний потенціал громадян, ефективність формальної та неформальної комунікації, а також здатність суспільства до колективної дії. У такому розумінні суспільна стійкість передбачає не лише опір деструктивним впливам, а й можливість трансформації соціальних практик і управлінських механізмів з метою збереження життєздатності соціальної системи (див. Таблиця 1).

Як видно з Таблиці 1, суспільна стійкість формується через комплекс взаємопов'язаних компонентів, кожен із яких відіграє критичну роль у здатності соціальної системи протистояти кризовим впливам і адаптуватися до змінних умов. Інституційна спроможність, соціальна згуртованість, адаптивний потенціал громадян, ефективні комунікаційні механізми та здатність до колективної дії взаємодіють між собою, забезпечуючи не лише опір зовнішнім і внутрішнім ризикам, а й відновлення та трансформацію соціальних процесів у кризових ситуаціях.

Ризики у межах даного дослідження виступають аналітичною категорією, що дозволяє оцінювати ймовірність виникнення воєнних загроз, характер їх поширення та потенційні соціальні, політичні й інституційні наслідки для суспільства. Таким чином, ризик і суспільна стійкість перебувають у тісному взаємозв'язку, оскільки ризики формують зовнішнє та внутрішнє навантаження на соціальну систему, тоді як рівень стійкості визначає її здатність нейтралізувати або пом'якшувати негативні наслідки кризових впливів.

Поняття «стійкості систем» (resilience) виникло насамперед у науках про навколишнє середовище та екології, де його використовували для опису здатності екосистем поглинати зовнішні зміни й зберігати свої базові структурні та функціональні характеристики. У науковій літературі термін «стійкість» застосовується в різних контекстах, а його визначення залежать від предметної області та наукового спрямування. Так, в екології стійкість

Таблиця 1

Компоненти суспільної стійкості та їх взаємозв'язок з ризиком

Компонент суспільної стійкості	Основні характеристики	Вплив ризиків	Приклади у воєнних умовах
Інституційна спроможність	Здатність органів влади приймати рішення, забезпечувати порядок	Зниження ефективності через атаки, корупцію, хаос	Функціонування державних служб під час обстрілів
Соціальна згуртованість	Довіра, солідарність, готовність до колективних дій	Вразлива до пропаганди, паніки	Волонтерські ініціативи, громадські ради
Адаптивний потенціал громадян	Гнучкість у поведінці, здатність швидко змінювати стратегії	Обмежується психологічними і економічними навантаженнями	Перехід на дистанційну роботу, зміна життєвих пріоритетів
Комунікаційні механізми	Ефективність формальної та неформальної комунікації	Дезінформація, переривання каналів	Робота інформаційних центрів, соціальні мережі
Колективна дія	Координація та взаємодія соціальних груп	Порушується через конфлікти або паніку	Організація евакуації, допомога постраждалим

Джерело: сформовано авторами

часто визначають як «міру здатності екосистеми поглинати зміни та зберігати свою структуру і функції» [11, с. 2].

Подальший розвиток концепції стійкості відбувся шляхом її адаптації до аналізу соціальних і суспільних систем. У цьому контексті стійкість розглядається як «процес, який пов'язує набір адаптивних здібностей до позитивних курсів функціональності та налаштування після порушення або успішної адаптації до стресових подій, ворожої системи та інших викликів» [12, с. 3]. Суспільна стійкість визначається як здатність суспільства підтримувати свої функції, структури та цінності під час кризових ситуацій, ефективно реагувати на загрози і швидко відновлюватися після порушень [2, с. 159]. Такий підхід дозволяє трактувати стійкість не як статичний стан, а як динамічний процес, що формується в результаті взаємодії соціальних акторів, інститутів і навколишнього середовища.

Побудова стійкості в цьому розумінні постає як довгострокова стратегія формування та підтримки соціальних відносин у суспільстві, а також налагодження ефективної взаємодії між політичними та соціальними суб'єктами. У межах міждисциплінарного дискурсу поширеним є трактування стійкості як універсального поняття, що може застосовуватися в різних галузях знань, формуючи підґрунтя для створення узагальненої теорії стійкості та її практичних застосувань. У цьому контексті С. Гілберт визначає стійкість як «здатність мінімувати витрати на стихійне лихо, повернутися до стану настільки ж хорошого або кращого, ніж статус-кво, і зробити це в найкоротші терміни» [9, с. 2].

У науковому дискурсі також розмежовується поняття опору та стійкості. Опір зазвичай пов'язується зі здатністю системи протистояти небезпеці без суттєвих втрат, тоді як стійкість охоплює не лише опір, а й можливість відновлення та компенсації завданої шкоди. Саме в цьому розширеному значенні доцільно використовувати поняття стійкості для аналізу суспільних процесів в умовах воєнних загроз. Інтерес до стійкості як наукової концепції суттєво зріс після терористичних атак 11 вересня в США, а також унаслідок масштабних природних і техногенних катастроф. У контексті національної безпеки наголошується на необхідності врахування обмежень у прогнозуванні конкретних подій і викликів, що супроводжують кризові ситуації [8, с. 1034–1036]. Водночас дослідження засвідчують, що характер загроз суттєво впливає на типи адаптивної поведінки соціальних систем. Зокрема, системи, які зазнають одноразових катастрофічних подій, демонструють інші моделі реагування порівняно з тими, що перебувають під впливом хронічних стресорів, таких як тривалі терористичні кампанії, обстріли житлових районів, економічні кризи або нетрадиційні війни [13, с. 169]. Це положення є особливо релевантним

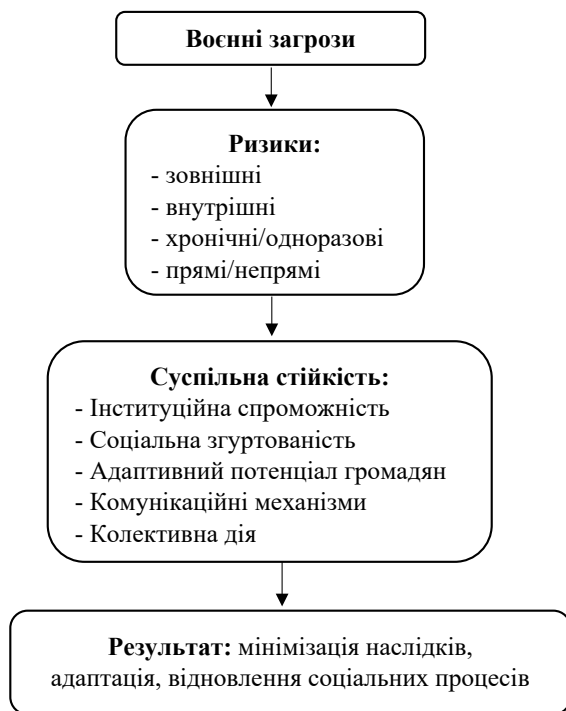
для аналізу суспільної стійкості в сучасних умовах повномасштабної війни в Україні.

За умов домінування хронічних воєнних стресорів ключового значення набувають не стільки разові механізми реагування, скільки здатність соціальних спільнот підтримувати стабільність внутрішніх зв'язків і форм взаємодії впродовж тривалого часу. Саме це зумовлює необхідність звернення до категорії соціальної стійкості як аналітичного інструменту дослідження адаптивних можливостей суспільства.

У цьому контексті доцільно окремо зупинитися на категорії соціальної стійкості, яка є ключовим структурним елементом суспільної стійкості. Соціальна стійкість характеризує здатність соціальних груп і спільнот зберігати внутрішню згуртованість, стабільність соціальних зв'язків і базові норми взаємодії в умовах тривалих кризових впливів. Вона відображає спроможність суспільства підтримувати соціальну рівновагу, запобігати дезінтеграційним процесам і забезпечувати взаємну підтримку між різними соціальними групами навіть за умов зростання ризиків і невизначеності [6, с. 14]. Соціальна стійкість проявляється через рівень довіри між громадянами та інститутами влади, ступінь солідарності, інтенсивність горизонтальних зв'язків і готовність до колективних дій [4, с. 53]. В умовах воєнних загроз саме соціальна стійкість визначає здатність суспільства протистояти панічним настроям, інформаційним впливам і внутрішнім конфліктам, що підсилює її значення як базового чинника підтримки суспільної та національної стійкості.

У ширшому аналітичному вимірі соціальна стійкість інтегрується в концепцію національної стійкості та розглядається як її базовий суспільний компонент. У цьому контексті національна стійкість визначається як здатність держави зберігати суспільну згуртованість у ситуаціях зовнішніх і внутрішніх конфліктів, спричинених суспільно-політичними трансформаціями та насильницькими проявами [10, с. 2]. Такий підхід є концептуально близьким до досліджень стійкості громад і дозволяє екстраполювати відповідні аналітичні інструменти з локального на суспільний рівень.

У практичному контексті національна стійкість України є конкретизацією цих міжнародних концепцій та теоретичних підходів. У вітчизняному науковому дискурсі вона розглядається як комплексна система, що поєднує інституційні, соціальні та безпекові компоненти і спрямована на забезпечення здатності держави та суспільства протидіяти сучасним загрозам і викликам [3, с. 66]. Основною метою Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості» було створення національної системи стійкості, здатної забезпечити ефективний захист критичної інфраструктури, швидке реагування на кризи та адаптацію

Рис. 1. Взаємозв'язок суспільної стійкості та ризику

Джерело: сформовано авторами

до гібридних загроз. Під національною системою стійкості розуміється «комплекс цілеспрямованих дій, методів та механізмів взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, інститутів громадянського суспільства, які гарантують збереження безпеки і безперервності функціонування основних сфер життєдіяльності суспільства і держави до, під час і після настання кризової ситуації» [7]. Цей підхід поєднує теоретичну основу та практичну реалізацію національної стійкості: наукові концепції визначають загальні принципи адаптації та протидії загрозам, а нормативно-правові документи створюють механізми і структури для їх реалізації. Така інтеграція дозволяє забезпечити комплексний аналіз не лише інституційних та безпекових аспектів, а й соціальних чинників стійкості, зокрема довіри, солідарності та готовності громад до колективних дій у кризових умовах.

Саме такий підхід обґрунтовується в дослідженнях О. Резнікової, яка визначає мету забезпечення національної стійкості як адаптацію до загроз і швидких змін безпекового середовища задля підтримання сталого функціонування ключових сфер життєдіяльності суспільства і держави до, під час і після кризових ситуацій [5]. З огляду на це, аналіз суспільної стійкості в умовах повномасштабної війни в Україні потребує врахування актуального стану безпекового середовища та специфіки ризиків, що формують критичне навантаження на соціальну систему.

Взаємозв'язок суспільної стійкості та ризику полягає в тому, що рівень ризиків визначає інтенсивність і характер навантаження на соціальну систему, тоді як рівень стійкості зумовлює її спроможність мінімізувати негативні наслідки воєнних загроз. Ризики можна класифікувати за різними критеріями: за джерелами – зовнішні (вторгнення, агресія, економічні санкції) та внутрішні (соціальна напруга, інформаційні загрози, кризи управління); за тривалістю – одноразові катастрофічні події та хронічні стресори; за характером впливу – прямі (пошкодження інфраструктури, втрати життів) та непрямі (дестабілізація економіки, зниження довіри до інститутів) (див. рис. 1).

Даний рисунок демонструє, що взаємозв'язок між воєнними загрозами, ризиками та суспільною стійкістю є багаторівневим і динамічним. Воєнні загрози формують зовнішнє та внутрішнє навантаження на соціальну систему, яке проявляється через різні типи ризиків, тоді як рівень стійкості визначає здатність суспільства протистояти негативним впливам, відновлювати функції та адаптуватися до змінного середовища. Таким чином, ефективний аналіз суспільної стійкості потребує одночасного врахування структури стійкості, характеристик ризиків та механізмів адаптивної поведінки соціальних акторів.

В умовах повномасштабної війни особливого значення набувають нематеріальні чинники суспільної стійкості, зокрема довіра, солідарність, спільна ідентичність та готовність до взаємної підтримки, які суттєво підвищують адаптивний потенціал суспільства [1, с. 37]. У цьому контексті ключового значення набувають адаптаційні механізми суспільної стійкості, які забезпечують здатність соціальної системи реагувати на змінне воєнне середовище, відновлювати функції після потрясінь і мінімізувати наслідки воєнних ризиків. Формування ефективних адаптаційних механізмів суспільної стійкості дозволяє суспільству своєчасно реагувати на нові загрози, мінімізувати шкоду та знижувати вразливість до майбутніх воєнних ризиків.

Висновки. Підводячи підсумок даного дослідження, зазначимо, що концептуальний аналіз засвідчує, що поняття суспільної стійкості та ризику є ключовими для осмислення функціонування суспільства в умовах воєнних загроз. Їхнє поєднання формує цілісну аналітичну рамку, яка дозволяє оцінювати не лише масштаби загроз і характер їхнього впливу на соціальні системи, а й потенціал суспільства до адаптації, відновлення та підтримання стабільності. Особливу увагу слід приділяти адаптаційним механізмам суспільної стійкості, які забезпечують збереження функціональності соціальних систем у кризових умовах, здатність до відновлення та мінімізації наслідків воєнних ризиків.

Дослідження також демонструє, що соціальна стійкість формується через інтеграцію матеріаль-

них і нематеріальних чинників, зокрема інституційної спроможності, довіри, солідарності та спільної ідентичності, що підвищує адаптивний потенціал суспільства і мінімізує вплив воєнних та гібридних загроз. Перспективою подальших досліджень є поглиблений аналіз механізмів формування суспільної стійкості, розробка комплексних індикаторів оцінювання ризиків у кризових умовах та апробація моделей управління ризиками, що дозволить підвищити ефективність стратегій захисту соціальних систем та забезпечити їхню довгострокову суспільну стійкість в умовах воєнних і гібридних загроз.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арабаджієв Д.Ю., Сергієнко Т.І. Теоретико-методологічні засади моніторингу соціальної згуртованості та стійкості у сучасних реаліях України (на прикладі Запорізької області). Регіональні студії, 2022. № 30. С.35-39.
2. Важненко К.О., Арабаджієв Д.Ю. Особливості суспільної стійкості та соціальної згуртованості (регіональний аспект). Тиждень науки-2023. Юридичний факультет. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 24–28 квітня 2023 р. [Електронний ресурс] / Редкол.: Вадим ШАЛОМЄЄВ (відпов. ред.) Електрон. дані. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2023. С. 158-160.
3. Назаров М.С. Національна стійкість України: від концептуальних засад до практичної реалізації. Політикус, 2020. № 2. С. 64–69.
4. Назаров М.С. Соціальна стійкість на рівні територіальних громад в умовах сучасних викликів. Політикус, 2022. № 2. С. 52–64.
5. Резнікова О.О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. Київ: НІСД, 2022. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/monohrafiyi/natsionalna-stiykist-v-umovakh-minlyvoho-bezpekovo-ho-seredovishcha>
6. Штундер І.О. Природа стійкості соціальної сфери в умовах шоків впливів. Економіка і суспільство, 2017. № 11. С. 11–16.
7. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості» № 479/2021. *Верховна Рада України* [онлайн]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text>.
8. Allenby B., Fink J. Toward Inherently Secure and Resilient Societies. *Science*, 2005. 309(5737). P. 1034–1036.
9. Gilbert S.W. Disaster resilience: A Guide to the Literature. Special Publication (NIST SP), 2010. P. 1–113. URL: https://tsapps.nist.gov/publication/get_pdf.cfm?pub_id=906887.
10. Jackson S., Ferris T.L.J. Infrastructure resilience: past, present, and future. *George Mason University Magazine*, 2012. P. 1–4.
11. Mayunga J. Understanding and applying the concept of community disaster resilience: A capital-based approach. Summer Academy for Social Vulnerability and Resilience Building, 2007. P. 1–16.

12. Sonn C., Fisher A. Sense of Community: Community Resilient Responses to Oppression and Change. *Journal of Community Psychology*, 1998. 26(5). P. 1–32.
13. Spilerman S., Stecklov G. Societal Responses to Terrorist Attacks. *Annual Review of Sociology*, 2009. 35. P. 167–189.

REFERENCES:

1. Arabadzhyyev D.YU., Serhiyenko T.I. (2022). Teoretyko-metodolohichni zasady monitorynhu sotsial'noyi zghurtovanosti ta stiykosti u suchasnykh realiyakh Ukrainy (na prikladi Zaporiz'koyi oblasti) [Theoretical and methodological foundations of monitoring social cohesion and resilience in the modern realities of Ukraine (case of Zaporizhzhia region)]. *Rehional'ni studiyi*. 30, pp. 35–39.
2. Vazhenko K.O., Arabadzhyyev D.YU. (2023). Osoblyvosti suspil'noyi stiykosti ta sotsial'noyi zghurtovanosti (rehional'nyy aspekt) [Features of social resilience and cohesion (regional aspect)]. *Tyzhden' nauky-2023. Yurydychnyy fakultet. Tezy dopovidey naukovo-praktychnoyi konferentsiyi, Zaporizhzhya, 24–28 kvitnya 2023 r.* [Electronic resource] / Ed. Vadym Shalomiyev (resp. ed.). Zaporizhzhya: NU «Zaporiz'ka politekhnik», pp. 158–160.
3. Nazarov M.S. (2020). Natsional'na stiykist' Ukrainy: vid kontseptual'nykh zasad do praktychnoyi realizatsiyi [National resilience of Ukraine: from conceptual foundations to practical implementation]. *Politykus*, 2, pp. 64–69.
4. Nazarov M.S. (2022). Sotsial'na stiykist' na rivni terytorial'nykh hromad v umovakh suchasnykh vyklykiv [Social resilience at the level of territorial communities under modern challenges]. *Politykus*, 2, pp. 52–64.
5. Reznikova O.O. (2022). Natsional'na stiykist' v umovakh minlyvoho bezpekovogo seredovishcha: monohrafiya [National resilience in the conditions of a volatile security environment: monograph]. Kyiv: NISD. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/monohrafiyi/natsionalna-stiykist-v-umovakh-minlyvoho-bezpekovo-ho-seredovishcha>.
6. Shtunder I.O. (2017). Pryroda stiykosti sotsial'noyi sfery v umovakh shokovykh vplyviv [The nature of resilience of the social sphere under shock impacts]. *Ekonomika i suspilstvo*, 11, pp. 11–16.
7. President of Ukraine (2021). Ukaz Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrainy vid 20 serpnia 2021 roku «Pro zaprovadzhennya natsional'noyi systemy stiykosti» [Decree on the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of 20 August 2021 «On the introduction of the national resilience system»]. No. 479/2021. *Verkhovna Rada of Ukraine* [online]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text>.
8. Allenby B., Fink J. (2005). Toward Inherently Secure and Resilient Societies. *Science*, 309(5737), pp. 1034–1036.
9. Gilbert S.W. (2010). Disaster resilience: A Guide to the Literature. Special Publication (NIST SP), pp. 1–113. URL: https://tsapps.nist.gov/publication/get_pdf.cfm?pub_id=906887.

10. Jackson S., Ferris T.L.J. (2012). Infrastructure resilience: past, present, and future. *George Mason University Magazine*, pp. 1–4.

11. Mayunga J. (2007). Understanding and applying the concept of community disaster resilience: A capital-based approach. *Summer Academy for Social Vulnerability and Resilience Building*, pp. 1–16.

12. Sonn C., Fisher A. (1998). Sense of Community: Community Resilient Responses to Oppression and Change. *Journal of Community Psychology*, 26(5), pp. 1–32.

13. Spilerman S., Stecklov G. (2009). Societal Responses to Terrorist Attacks. *Annual Review of Sociology*, 35, pp. 167–189.

Conceptual analysis of the notions of social resilience and risk under conditions of military threats

Arabadzhyiev Dmytro Yuriiovich

Doctor of Political Sciences, Professor,
Head of the Research Department,
Professor at the Department of World
History and International Relations
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia,
Ukraine
ORCID: 0000-0002-4772-081X

Trofymenko Yelyzaveta Yuriiivna

Postgraduate Student in Specialty
С2 “Political Science”
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia,
Ukraine
ORCID: 0009-0000-2474-3683

The article presents a conceptual analysis of the notions of social resilience and risks under conditions of military threats. The relevance of the study is determined by the transformation of the security environment and the increasing scale of military, hybrid, and informational threats, which directly affect the functioning of society, state institutions, and the everyday practices of citizens. In this context, understanding social resilience as the capacity of a social system to maintain integrity, adapt to crisis impacts, sustain social cohesion, and recover from destructive events becomes particularly important. Likewise, risk is emphasized as a category reflecting the probability and potential consequences of undesirable events in the socio-political sphere. The significance of social resilience is emphasized in terms of the system's capacity to adapt to military risks, maintain social cohesion, and recover after disruptive events. The aim of the article is to systematize and clarify the meanings of «social resilience» and «risk», determine their interrelation, and analyze the role of these categories in ensuring the adaptive capacities of society and assessing the impact of military threats. The methodological foundation of the study is based on a comprehensive approach using systemic, structural-functional, comparative, and interdisciplinary methods, which allows social resilience to be considered as a multidimensional socio-political phenomenon encompassing institutional capacity, social cohesion, trust, solidarity, and readiness for collective action. As a result, the study substantiates that social resilience and risk are closely interconnected, forming an analytical framework for evaluating society's ability to withstand military threats, anticipate potential consequences of crisis events, and minimize their negative effects.

Key words: Social resilience, risk, military threats, security, social adaptation, crisis processes.

Дата першого надходження статті до видання: 10.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 13.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.04.2026